

Hänvisning

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om fastighets- och inkomstbeskattning av havsbaserad vindkraft (RP 29/2026 rd)

Kontaktperson

Jurist Anna M. Holmström

utskottskanslissekreterare Sara Kuitunen
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Riksdagens finansutskott,
Skattedelegationen

Ärende

Landskapsregeringens utlåtande över regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om fastighets- och inkomstbeskattning av havsbaserad vindkraft**Propositionens innehåll**

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om fastighets- och inkomstbeskattning av havsbaserad vindkraft (RP 29/2026 rd, nedan *propositionen*) syftar till att inom ramen för det som Förenta nationernas havsrättskonvention (nedan *havsrättskonventionen*) tillåter lagstifta om fastighets- och inkomstbeskattningsrätt i Finlands exklusiva ekonomiska zon (nedan *EEZ*). Avsikten är att säkerställa att byggnader och konstruktioner i Finlands EEZ samt verksamhet som bedrivs där blir föremål för fastighets- och inkomstbeskattning, och därtill att förenhetliga beskattningen av havsbaserade och landbaserade vindkraftverk.

I fastighetsskattelagen föreslås bestämmelser om att fastighetsskatt i första hand tillfaller staten för byggnader och konstruktioner i Finlands EEZ till den del som de värderas som byggnader eller konstruktioner i fastighetsbeskattningen. För byggnader och konstruktioner som hör till ett kraftverk betalas fastighetsskatt enligt en viktad genomsnittlig kraftverksskatteprocentsats och för andra byggnader och konstruktioner enligt en viktad genomsnittlig allmän fastighetsskatteprocentsats för byggnader. En utdelning som enligt förslaget skulle tillkomma kommunerna skulle fördelas mellan de kustkommuner som är i närheten av kraftverk och andra skattepliktiga byggnader och konstruktioner i Finlands EEZ eller där det för ett kraftverk finns en anslutningspunkt till stamnätet. Det föreslås att de kommunvisa andelarna i regel bestäms i förhållande till de kommuners invånarantal som är berättigade till utdelning.

I propositionen föreslås en bestämmelse enligt vilken kommungränserna vid fastställande av den kommuns område som ligger närmast en byggnad eller konstruktion i Finlands EEZ anses fortsätta från yttre gränsen för Finlands territorialvatten till yttre gränsen för Finlands EEZ utan att ändra riktning. Ett undantag görs från gränsen mot landskapet Åland, vilken i praktiken avser kommungränsen mot landskapet Åland som Pargas och

Gustavs för närvarande har. Den föreslagna fastighets- och inkomstskattelagstiftningen hänför sig till verksamhet i Finlands EEZ, och bestämmelserna är utformade med utgångspunkt i en statlig ensamrätt att utöva sådan verksamhet i EEZ.

Därtill föreslås en ändring av värderingslagen så att återanskaffningsvärdet för havsbaserade vindkraftverk anses vara 35 procent av byggnadskostnaderna, då motsvarande andel av byggnadskostnaderna för landbaserade vindkraftverk liksom i nuläget ska anses vara 75 procent. Förslaget anses motiverat eftersom fastighetsskattekostnaden i relation till elproduktionen under livscykeln för ett havsbaserat vindkraftverk är avsevärt högre än för landbaserad vindkraft.

Landskapsregeringens yttrande

Lagstiftningsbehörighet

Enligt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapet tillkommande tilläggsskatt på inkomst och tillfällig extra inkomstskatt, landskapet tillkommande närings- och nöjesskatter, grunderna för avgifter till landskapet, och kommunerna tillkommande skatter.

Enligt 2 § 1 mom. i självstyrelselagen omfattar landskapet Åland det område som när lagen trädde i kraft hörde till landskapet samt dess territorialvatten, som enligt gällande bestämmelser om gränserna för Finlands territorialvatten omedelbart ansluter sig till detta område. Av detaljmotiveringen till 2 mom. i samma paragraf framgår att om en utvidgning av rikets behörighet sker utan att territorialvattnet utvidgas, så följer av stadgandet en skyldighet för riksmyndigheterna och landskapsmyndigheterna att samråda om verkningarna för landskapet.¹ En utvidgning för landskapets del ska bedömas särskilt i varje förekommande situation och regleras efter överenskommelse mellan riket och landskapet.

Lagen om Finlands ekonomiska zon (FFS 1058/2004) trädde i kraft den 1 februari 2005. Den arbetsgrupp som utredde behovet av inrättande av en EEZ lämnade andra delen av sitt betänkande den 30 september 1998. Landskapsstyrelsen föreslog inom gruppen att landskapslagstiftningen skulle tillämpas i de delar av EEZ som gränsar till åländskt område beträffande frågor som omfattas av landskapets lagstiftningsbehörighet.

Landskapsstyrelsen skulle också enligt förslaget vara tillstånds- och övervakningsmyndighet i dessa frågor. Enighet kunde emellertid inte uppnås i frågan och landskapsstyrelsens representant meddelade avvikande mening i betänkandet. Eftersom arbetsgruppen inte lämnade något förslag om förfarandet i fråga om behörigheten, förhandlade rikets och landskapets myndigheter separat om detta under ledning av statsministern. Förhandlingarna avslutades då statsministern genom brev den 18 januari

¹ Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ny självstyrelselag för Åland, RP 73/1990 rd, s. 59

2001 meddelade de åländska representanterna att beredningen av Finlands EEZ kommer att fortsätta i enlighet med majoritetens ståndpunkt med arbetsgruppens betänkande som underlag. I brevet framhölls dock att regeringen är beredd att återkomma till frågan om erfarenheterna av EEZ ger anledning därtill.² I den proposition som nu är under beredning anges att "[d]en ursprungliga lösningen i lagen om Finlands ekonomiska zon, där Ålands jurisdiktion inte har utsträckts till den ekonomiska zonen, har inte ändrats under den tid som lagen om Finlands ekonomiska zon varit i kraft."³ I samband med inrättande av Finlands EEZ föreslogs dock inte någon uppdelning av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet i EEZ.⁴

Sedermera har situationen förändrats i och med lagen om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen (FFS 937/2024) samt det omfattande intresset för storskalig havsbaserad vindkraft. Det torde vara känt för riksmyndigheterna att landskapet utarbetar planer för inrättande av havsbaserad vindkraft norr om Åland. Eventuell statlig havsbaserad vindkraft i havet norr om Åland skulle riskera att direkt påverka de åländska planerna på havsbaserad vindkraft, exempelvis till följd av påverkan på vindströmningar och möjligheterna att ansluta projekt till elnätverk för att exportera producerad energi. Detta skulle medföra en negativ inverkan på Ålands förutsättningar att konkurrera om marknadsandelar på rättvisa grunder, och därtill påverka åländskt territorialvatten och självstyrelsens behörighetsområden vad gäller miljövård och skydd av kulturmiljön. Den föreslagna lagstiftningen om fastighets- och inkomstbeskattning av havsbaserad vindkraft grundar sig enligt propositionstexten på de suveräna rättigheter som i enlighet med havsrättskonventionen tillkommer Finland genom inrättandet av EEZ. Landskapsregeringen anser det därför påkallat att erinra Ålands anspråk på behörighet inom EEZ.

Ålands anspråk på behörighet i den ekonomiska zonen

Finlands EEZ har inrättats i enlighet med bestämmelserna i FN:s havsrättskonvention. Av artikel 55 i havsrättskonventionen framgår att en EEZ utgör ett utanför territorialhavet beläget och till detta angränsande område, som är underkastat den i denna del fastställda särskilda rättsordning enligt vilken kuststatens rättigheter och jurisdiktion och andra staters rättigheter och friheter regleras genom tillämpliga bestämmelser i ifrågavarande konvention.

Inrättande av en EEZ utgör inte ett territoriellt anspråk, utan ett anspråk på vissa, i havsrättskonventionens artiklar 56–68 uppräknade suveräna rättigheter. Rättigheterna

² Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om Finlands ekonomiska zon samt vissa lagar som har samband med den RP 53/2004 rd, s. 10–11

³ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om fastighets- och inkomstbeskattning av havsbaserad vindkraft RP 29/2026 rd, s. 8 (nedan *Propositionen*)

⁴ RP 53/2004 rd, s. 10–11

gäller bland annat att utforska och utnyttja, bevara och förvalta levande och icke-levande naturtillgångar, på havsbotten och i dess underlag samt i överliggande vattenområden, och andra verksamheter för ekonomisk exploatering och utforskning av zonen, såsom framställning av energi från vatten, strömmar och vindar. I EEZ har kuststaten jurisdiktion med avseende på uppförande och användning av konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, marinvetenskaplig forskning, skydd och bevarande av den marina miljön samt andra rättigheter och skyldigheter i enlighet med havsrättskonventionen. Kuststaten har exklusiv jurisdiktion över dessa konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, inklusive behörighet i fråga om lagar och andra författningar rörande tullar, skatter, hälsovård, säkerhet och invandring.

Primärt anser landskapsregeringen att Ålands ställning ska anses jämförbar med den ställning som kuststater har enligt havsrättskonventionen, eftersom landskapet Åland har eget territorialvatten samt lagstiftningsbehörighet. Då behörigheten över EEZ enligt havsrättskonventionen tillkommer den stat vars territorialvatten gränsar till EEZ, med beaktande av grundprinciperna för den åländska självstyrelsen, följer det att landskapet bör tillerkännas lagstiftningsbehörighet inom den del av EEZ som angränsar till Ålands territorialvatten.

Sekundärt anser landskapsregeringen att Åland bör delegeras jurisdiktion att utöva ett funktionellt styre inom den del av Finlands EEZ som angränsar till åländskt territorialvatten i frågor som omfattas av åländsk lagstiftningsbehörighet. På motsvarande sätt har dylika frågor lösts beträffande andra autonoma regioner. Havsrättskonventionens bestämmelser hindrar inte ingående av överenskommelser om delegering av behörighet i fråga om en EEZ. Därmed skulle Finlands EEZ formellt förbli Finlands, men det självstyrda Åland skulle erhålla vederbörlig rätt till medbestämmande i frågor som rör havsområden som angränsar till det åländska territorialvattnet.

En närliggande förebild utgörs av Färöarna. Färöarna har vittgående jurisdiktion inom den EEZ som ansluter till dess territorialvatten, omfattande bland annat full kontroll över fiske och fiskeripolitik, inklusive reglering, tillsyn och förvaltning av bestånd, och behörighet att förhandla egna handelsavtal med övriga Europa i fråga om resurser i EEZ. Färöarna har rätt att förvalta och exploatera även andra naturresurser i havsområdet, och ansvarar för skydd av marina ekosystem, hållbarhet och miljörättslig reglering. Eftersom naturresurserna utgör en betydelsefull del av örikets ekonomi, har Färöarna även kontroll över handel, tullar och ekonomisk politik kopplad till resurserna. Formellt tillkommer EEZ staten Danmark, men funktionellt utövar Färöarna en nästintill kvasi-självständig befogenhet.

På ett liknande sätt har Grönland långtgående självstyrelse i EEZ utanför dess kust, och har behörighet i fråga om naturresurser, fiske och tillståndsärenden beträffande zonen. Formellt tillkommer EEZ Danmark, men allt sedan Grönland har erhållit utökad

lagstiftnings- och verkställighetsbehörighet genom överenskommelser med Danmark, har den EEZ som ansluter till Grönland kommit att benämnas som "Grönlands exklusiva ekonomiska zon" i exempelvis partnerskapsavtal med Europeiska unionen.⁵

Redan innan senare års utvidgning av Nya Kaledoniens självstyre utövade regionen omfattande delegerade befogenheter inom anslutande EEZ, som formellt tillkommit Frankrike. Även den EEZ som ansluter till franska Polynesien tillkommer Frankrike i enlighet med havsrättskonventionen, men i praktiken har franska Polynesien delegerats befogenheter gällande exempelvis fiske- och miljöfrågor.

I sammanhanget bör uppmärksammas att havsbaserad verksamhet inom den del av EEZ som angränsar till Ålands territorialvatten med stor sannolikhet skulle medföra direkt påverkan på landskapets territorialvatten inom sådana frågor som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Ålands lagstiftningsbehörighet i fråga om natur- och miljövård, friluftsliv och vattenrätt, fiske, registrering av fiskefartyg och styrning av fiskerinäringen, samt tillvaratagande av fiskevattnens produktionsförmåga har kodifierats i 18 § 10, 16 respektive 18 punkterna i självstyrelselagen. Dessa exklusiva behörigheter medför också omfattande skyldigheter för Åland. Enligt havsrättskonventionen har kuststaten omfattande befogenhet att i EEZ förhindra både förorening från verksamheter på havsbotten och dumpning av avfall i havet. Enligt artikel 210 i havsrättskonventionen krävs tillstånd från kuststaten för all dumpning av avfall i EEZ. För att landskapet ska ha möjlighet att uppfylla sina förpliktelser, såsom förhindrande av föroreningar inom landskapets territorialvatten, är det nödvändigt att landskapet även har behörighet att reglera föroreningar inom den del av EEZ som angränsar till landskapets territorialvatten, och som således riskerar att sprida sig till, eller på annat sätt påverka, landskapets område. Dessa frågor aktualiseras i synnerhet i samband med planerade vindkraftsprojekt till havs.

I propositionens analys av regionala konsekvenser av statliga havsbaserade vindkraftsprojekt konstateras att dylika projekt är förknippade med olägenheter för olika marina verksamheter, för miljön och naturen, för sjöfarten, fiskfaunan, fisket och fiskeområdena, och kan ge upphov till mångfacetterade, långa och osäkra konsekvenskedjor som orsakar regionala konsekvenser. Den exakta omfattningen och typen av konsekvenser är enligt propositionen okänd, eftersom det råder brist på forskningsdata och praktisk erfarenhet. På sjöfartens område förutses dock ökad känslighet för störningar, olyckor, fartygsskador och miljöskador i samband med vintersjöfarten. Vidare anges att konsekvenser för undervattensnaturen, fiskfaunan och fisket kan variera mycket från fall till fall, att konsekvenserna för naturen, fiskfaunan och

⁵ Partnerskapsavtal om hållbart fiske mellan Europeiska unionen, å ena sidan, och Grönlands regering och Danmarks regering, å andra sidan, EUT L 175, 18.5.2021, s. 3–40

fisket är störst under bygghasen, men kan sträcka sig över flera år i stora havsbaserade vindkraftsparker. Indirekt kan havsbaserade vindkraftsprojekt enligt propositionen leda till försämrade verksamhetsförutsättningar för fiske och inskränkta möjligheter eller försämrad lönsamhet för näringsverksamhet.⁶ I konsekvensbedömningen har inte berörts konsekvenser för åländskt territorialvatten eller det åländska samhället, som historiskt och ekonomiskt existerar i symbios med det omgärdande havet, och således påverkas på ett direkt sätt av projekt av denna natur.

I samband med beredning av ny självstyrelselag för Åland har landskapsregeringen föreslagit en övergångsbestämmelse om nyttjande av EEZ, som innebär att till dess att en överenskommelse mellan Åland och riket har uppnåtts på ett område av Finlands EEZ som sträcker sig tolv sjömil från Ålands område och är avgränsat av en fortsatt rak linje som fortsätter gränsen mellan Ålands och rikets territorialvatten till den ekonomiska zonens yttre gräns utan att ändra riktning ska: 1) riket avhålla sig från att tillåta utnyttjandet av EEZ för energiproduktion, med undantag av kabel- och rördragning, utan att Ålands landskapsregering samtyckt till åtgärderna, och 2) i fråga om projekt för annan verksamhet än energiproduktion ska motsvarande förpliktelser i förhållande till Åland iaktas som det som gäller för bedömningen av gränsöverskridande miljökonsekvenser. Övergångsbestämmelsens syfte är att trygga Ålands intressen inom ett sådant område av Finlands EEZ, till vilket Ålands behörighet i princip framöver kunde utsträckas till. Utnyttjandet av detta område bör således inte utvecklas på ett sätt som skulle vara uteslutet ifall Åland hade egen behörighet i området.

Propositionens utgångspunkt är dock att staten i Finlands EEZ, norr och söder om Åland, enrådigt kan inleda vindkraftsprojekt, vars konsekvenser för miljön och naturen, sjöfarten, marin flora och fauna, fiske och fiskeområden till både art och omfattning konstateras vara okända men potentiellt vittgående, samtidigt som Åland inte tillerkänns formell befogenhet att beträffande EEZ bevaka frågor som i enlighet med självstyrelselagen omfattas av åländsk behörighet. Åländska kommuner skulle inte heller erhålla några fastighetsskatteintäkter. Åland och åländska kommuner skulle således försättas i en sämre ställning än kommuner på fastlandet, trots att Åland inom ramen för självstyrelsen har ett särskilt ansvar i fråga om exempelvis miljövard. Landskapsregeringen kan inte omfatta förslaget.

Ålands anknytning till havet är mångfacetterad, och den åländska befolkningens levnadssätt har i alla tider har präglats av närheten till havet, och av sjöfarts- och fiskenäringarnas betydelse. Havet har utgjort såväl försörjningskälla som bakgrund för en kulturell identitet, och rätten att vara delaktig i utforskning, utvinning och hållbart tillgodogörande av marina naturresurser är oskiljaktigt knutet till självstyrelsens

⁶ Propositionen, s. 18–19

ursprungliga syften, nämligen att garantera Ålands förutsättningar att bevara sitt kulturarv, sitt språk, sin rätt till självbestämmande och ekonomisk autonomi. Mot denna bakgrund och i linje med ovannämnda internationella förebilder anför Åland anspråk på delegerad jurisdiktion i den del av Finlands EEZ som ansluter till åländskt territorialhav, vilket inte skulle stå i strid med havsrättskonventionen.

Det är inte möjligt inom ramen för landskapsregeringens yttrande över proposition RP 29/2026 rd att i detalj redogöra för motiveringarna i den folkrättsliga frågan om Ålands behörighet i EEZ, eller att föreslå en exakt utformning av principer för en egen eller delegerad jurisdiktion för Åland i EEZ. En dylik fråga, med potentiellt långtgående konsekvenser för Åland, förtjänar ett forum som anstår dess betydelse. Därför begär landskapsregeringen ånyo att ett tillfälle för diskussion med rikets representanter anordnas, så att samråd kan föras i erforderlig omfattning och separat från skatterättsliga frågor. Landskapsregeringen anser vidare att utlåtande bör inhämtas från riksdagens grundlagsutskott. I propositionen avsnitt om förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning har inte överhuvudtaget behandlats Ålands särställning.⁷

Förslag om ändring av fastighetsskattelagstiftningen och värderingslagen

Enligt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om ärenden som gäller kommunen tillkommande skatter. Fastighetsbeskattningen i kommunerna på Åland hör därför till landskapets lagstiftningsbehörighet. Fastighetsbeskattningen på Åland grundar sig på bestämmelserna i fastighetsskattelagen för landskapet Åland (ÅFS 15/1993). Fastighetsskattelagen för landskapet är en blankettlag som hänvisar till fastighetsskattelagen för riket. Enligt blankettlagen betalas fastighetsskatt med vissa undantag i enlighet med rikets fastighetsskattelag. Enligt 1 § 2 mom. i fastighetsskattelagen (FFS 654/1992) tillfaller fastighetsskatten den kommun där fastigheten är belägen.

Med hänvisning till självstyrelselagens 2 § 1 mom. om landskapets område anges i propositionen att självstyrelselagens geografiska tillämpningsområde omfattar landskapet samt dess territorialvatten. Vidare uttalas i propositionen att inga havsområden i Finlands EEZ tillhör landskapets område, och att landskapets behörighet inte har utvidgats till Finlands EEZ efter självstyrelselagens ikraftträdande. I propositionen sluter man sig därvid till att lagstiftning om fastighetsskatt i Finlands EEZ hör till rikets behörighet.

I propositionen föreslås att fastighetsskattelagen ändras så att fastighetsskatt ska betalas till staten och vissa kommuner för byggnader och konstruktioner i Finlands EEZ. Detta avsteg från en hävdvunnen fördelning, enligt vilken fastighetsskatten är en kommunal skatt, motiveras med hänsyn till att fastighetsskattebasen i Finlands EEZ inte hör till någon

⁷ Propositionen, s. 55–56

kommuns område, och kommunerna har inga uppgifter i Finlands EEZ, exempelvis inom områdesanvändning, samhällsbyggande eller offentliga infrastrukturinvesteringar, som generellt skulle kunna motivera en lokal skatt som fastighetsskatten. Som kompensation för potentiella konsekvenser i form av olägenheter föreslås dock att kommuner i riket erhåller viss utdelning av den fastighetsskatt som ska tillfalla staten från byggnader och konstruktioner i EEZ. Enligt förslaget ska statens andel vara 80 procent av denna skatt och kommunernas utdelning 20 procent. Den utdelning som tillkommer kommuner föreslås fördelas mellan de kustkommuner som ligger nära kraftverk eller andra skattepliktiga byggnader eller konstruktioner i EEZ eller där det för ett kraftverk finns en anslutningspunkt stamnätet (*kommuner med rätt till utdelning*). Utdelningen föreslås riktas till 39 kommuner på finska fastlandet, som angränsar till Finlands EEZ.⁸ För Ålands del konstateras i propositionen att statens fastighetsskatteintäkter ingår i statsbokslutet och är med stöd av 46 § i självstyrelselagen sådana inkomster i statsbokslutet som ska beaktas i avräkningsbasen, vilket läggs till grund för det avräkningsbelopp som betalas till Åland i enlighet med ett relationstal.

Kommunalförvaltningens konstitutionella grund slås fast i 121 § grundlagen, tillika den kommunala beskattningsrätten. Kommunerna handhar flera uppgifter som med stöd av lag tillhör deras behörighet, och genomförandet finansieras inte minst med skatteintäkter, fastighetsskatt inbegripen. När staten påför kommunerna uppgifter, ska kommunerna i enlighet med den sk. finansieringsprincipen erhålla finansiering för genomförandet. På europeisk nivå har kommunernas självstyre skyddats genom den Europeiska konventionen om kommunal självstyrelse, vilken Finland ratificerat år 1991. Konventionen förutsätter att befogenheter som ges kommuner ska vara fullständiga och oinskränkta och får inte urholkas eller begränsas om inte annat föreskrivs i lag (artikel 4, stycke 4), att kommunerna ska ha rätt till egna tillräckliga ekonomiska resurser som de fritt får disponera över inom ramen för sina befogenheter (artikel 9, stycke 1), och att de finansiella system på vilka kommunernas resurser grundar sig på ska göra det möjligt att följa med i den verkliga kostnadsutvecklingen i fråga om utförande av kommunala förvaltningsuppgifter (artikel 9, stycke 4).

Rätten till en finansiering som är tryggad, flexibel och står i proportion till kommunernas uppdrag är således skyddad såväl nationellt som internationellt. Kommunerna har omfattande ansvarsområden, och erhåller inte alltid behövlig finansiering för verksamheterna. Landskapsregeringen omfattar inte en utveckling i riktning mot en urholkning av kommunal beskattningsrätt, eller av kommuners rätt till finansiering för uppgifter eller andra konsekvenser som uppstår till följd av statliga projekt. Det torde anses icke-önskvärt att staten även framöver genom lagstiftning förlänar sig en rätt till skatteintäkter som kommunerna har en berättigad förväntning på att få. I propositionen

⁸ Propositionen, s. 20–24, 31–32

anförs att förslaget inte påverkar kommunernas nuvarande skattebas och skatteuttag,⁹ en tolkning som tycks ge vid handen att den kommunala självstyrelsen och kommunernas ekonomiska självbestämmande ska anses tillgodosedd såvida skatteuttaget förblir oförändrat. Landskapsregeringens uppfattning är dock att principerna om kommunernas rätt att trygga sitt ekonomiska självstyre förutsätter att kommunerna är delaktiga i sådana utvecklingar av skatteunderlaget som en dynamisk ekonomi ger upphov till.

För Ålands del är lagstiftningsbehörigheten dock inte begränsad till kommunala skatter enligt självstyrelselagens 18 § 5 punkt, utan omfattar även landskapet tillkommande tilläggsskatt på inkomst och tillfällig extra inkomstskatt, landskapet tillkommande närings- och nöjesskatter och grunderna för avgifter till landskapet. Lagstiftningsbehörigheten är exklusiv, vilket innebär att skattelagstiftning som gäller åländska kommuner eller landskapet endast kan stiftas av Ålands lagting.

Landskapsregeringen önskar markera emot en utveckling mot att nya statliga skatter inrättas på ett sådant sätt att Ålands möjligheter att, inom ramen för sin lagstiftningsbehörighet, lagstifta om beskattning beträffande en viss avkastning, inkomst, förmögenhet eller annat skatteunderlag, i praktiken försvåras. Detta kan ske genom att de skatter som enligt självstyrelselagens bestämmelser tillhör åländsk lagstiftningsbehörighet, inklusive kommunerna tillkommande skatter, genom rikslagstiftning överförs helt eller delvis till att vara staten tillkommande skatter, såsom enligt propositionen skulle ske i fråga om fastighetsskatt. Den direkta beskattningsrätt som Åland har med stöd av självstyrelselagen är ändamålsenlig beaktande Ålands ekonomiska och administrativa autonomi, och står i överensstämmelse med självstyrelsens grundsatser. Det bör stå klart att en inskränkning av denna rätt, i lagstiftningen eller i praktiken, inte kan kompenseras genom ett potentiellt tillskott i avräkningsbeloppet.

Ålands möjlighet att utöva sin lagstiftningsbehörighet på beskattningens område kan också försvåras genom att en åländsk skatt och en statlig skatt påförs samma avkastning, inkomst eller förmögenhet utan föregående samordning av fördelningsprinciper, på så sätt att den totala skattebelastningen blir orimlig för den skattskyldige. I syfte att undvika en sådan utveckling finns det skäl att bibehålla en så tydlig avgränsning av behörighetsområden som möjligt. Fastighetsbeskattningen utgör tillsammans med den kommunala inkomstbeskattningen viktiga intäktskällor för kommunerna, och den föreslagna statliga fastighetsskatten riskerar att öppna för vidare uppluckring av de principer enligt vilka skatteunderlaget har fördelats. Då gällande självstyrelselag trädde i kraft 1.1.1994 var fastighetsskatten en kommunal skatt, som med stöd av 18 § 5 mom. i självstyrelselagen omfattas av åländsk lagstiftningsbehörighet. Enligt 69 § 1 mom. i

⁹ Propositionen, s. 56

samma lag kan självstyrelselagen inte ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget, inte heller kan avvikelse från den göras på något annat sätt. Landskapsregeringen anser att principen förutsätter att åländsk behörighet inte kringgås eller urholkas på beskattningens område.

Som ovan anförts är landskapsregeringens hållning att Åland har rätt till skatteintäkter från såväl havsbaserad vindkraft som andra framtida projekt i EEZ, i första hand på basis av anspråk på en åländsk EEZ i anslutning till det åländska territorialvattnet, och i andra hand på basis av anspråk på funktionell behörighet genom delegering av jurisdiktion avseende den del av Finlands EEZ som angränsar till åländskt territorialvatten. I propositionen motiveras statens upptag av fastighetsskatt från EEZ med att staten kommer att ha skyldigheter och uppgifter i Finlands ekonomiska zon, såsom myndighetsuppgifter i samband med utnyttjande, konkurrensutsättning, tillståndsförfaranden och tillsyn som gäller havsbaserad vindkraft i Finlands EEZ, och inom andra förvaltningsområden exempelvis i samband med planering, användning, övervakning och skydd av Finlands EEZ. Landskapsregeringen erinrar att Åland för närvarande utarbetar egna planer beträffande havsbaserad vindkraft, varvid landskapet skulle handha motsvarande skyldigheter och uppgifter avseende EEZ inom ramen för sin lagstiftningsbehörighet, och skulle enligt samma resonemang vara berättigad att uppbära skatteintäkter.

Vidare hänvisar landskapsregeringen till utrikesministeriets betänkande av den 30.9.2025, i vilket konstaterades att "[i]nnan beskattningsbehörigheten fördelas bör man göra en helhetsbedömning av varje skatteslag och utreda vilka förändringstryck detta skulle innebära för självstyrelselagens ekonomiska system."¹⁰ Då propositionens bedömning av ekonomiska konsekvenser närmast utmynnar i konstaterande om att tillförlitliga prognoser inte kan ges, anser landskapsregeringen inte att en tillräcklig helhetsbedömning i enlighet med utrikesministeriets betänkande har genomförts.

I tredje hand anser landskapsregeringen att åländska kommuner ska anses som sådana *kommuner med rätt till utdelning* som enligt propositionen skulle ha rätt till en andel av de skatteintäkter som staten skulle uppbära från EEZ. De grunder för rätt till utdelning som framgår av propositionen utesluter åländska kommuner, vilket måste anses egendomligt, beaktande Ålands belägenhet emellan två delar av Finlands EEZ.¹¹ Åländska invånare och kommuner bör inte försättas i en sämre ställning än fastländska kommuner som kan antas erfara negativa konsekvenser och olägenheter från projekt som genomförs i EEZ. I detta sammanhang anför landskapsregeringen att kommunernas procentuella

¹⁰ Utrikesministeriet, Rättsjälsten. Betänkande 30.9.2025, rubr. *Preliminär bedömning av framställning från Ålands landskapsregering om en regional utvidgning av landskapets lagstiftningsbehörighet till Finlands ekonomiska zon.*

¹¹ Propositionen, s. 22–23

utdelning framstår som oproportionerligt låg. I propositionen konstaterats att "[k]ommunernas utdelning av fastighetsskatten för Finlands EEZ föreslås vara 20 procent, och därför bedöms de samlade konsekvenserna för kommunernas ekonomi bli små. Kommunernas utdelning antas inte på lång sikt bli större än några tiotals miljoner euro. [...] I det här skedet är det inte möjligt att bedöma konsekvenserna för enskilda kommuner."¹² Beaktande propositionens bedömning att konsekvenserna för berörda regioner är okända men potentiellt långtgående och mångfacetterade, måste en utdelning som karakteriseras som omöjlig att fastställa, men sannolikt liten, anses otillräckligt avvägd.

I propositionen anges vidare att den i värderingslagen föreslagna sänkningen av återanskaffningsvärdet av havsbaserade vindkraftverk till 35 procent av byggnadskostnaderna med stöd av 2 a § i fastighetsskattelagen för landskapet skulle gälla även på Åland och för havsbaserade vindkraftverk i Ålands territorialvatten, om inte landskapet i den lagen tar in värderingsbestämmelser som avviker från rikslagstiftningen. Landskapsregeringen har i sitt utlåtande av den 26.8.2025 över utkast till propositionen uttryckt förvåning över att riket lämnat förslag om ändringar av återanskaffningsvärde som ska tillämpas på Åland utan föregående dialog, med beaktande av Ålands lagstiftningsbehörighet i fråga om fastighetsbeskattningen. Inom den lagstiftningsbehörighet som tillkommer Åland bedömer landskapsregeringen, beaktande förhållandena på Åland, vilken nivå på återanskaffningsvärde för havsbaserade vindkraftverk som är lämpligast inom åländskt territorialvatten.

Sammanfattning och avslutande kommentar

Den föreslagna fastighets- och inkomstskattelagstiftning som framgår av regeringens proposition hänför sig till verksamhet i Finlands EEZ, och bestämmelserna är utformade med utgångspunkt i en statlig ensamrätt att utöva sådan verksamhet i EEZ. Landskapsregeringen invänder mot ett nyttjande av EEZ som inte beaktar det faktum att frågan om Ålands folkrättsliga anspråk på jurisdiktion i en del av zonen inte har blivit löst. Frågan om Ålands behörighet bör behandlas i erforderlig ordning innan exploatering inleds i de områden inom EEZ till vilka Ålands behörighet i princip framöver kunde utsträckas till.

Därtill har man i propositionen bortsett från Ålands ekonomiska intressen, från Ålands geografiska och juridiska ställning som ett självstört örike mellan två delar av EEZ, och från havets kulturella betydelse för det åländska samhället. I propositionens avsnitt om den föreslagna lagstiftningens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning har Ålands ställning inte omnämnts. I föreslagen lagstiftning har åländska kommuner har uteslutits från den krets av kommuner som avses kunna erhålla utdelning av skatteintäkter från

¹² Propositionen, s. 32

projekt i EEZ, trots att potentiella negativa konsekvenser och olägenheter kan påverka Åland i samma eller större omfattning än kustkommuner i riket, och trots att Åland i enlighet med självstyrelselagen bär ett särskilt ansvar för exempelvis miljöskydd och naturvård. Ålands rätt att tillgodogöra sig skatteintäkter från verksamhet i EEZ, tillika att utforska och utvinna naturresurser i havet som omger Åland, borde inte vara omtvistlig. Den föreslagna fördelningen av fastighetsskatteintäkter tillgodoser inte heller på nationell nivå finansieringsprincipen enligt grundlagens 121 § om det kommunala självstyret, och innebär en enrådig överföring av behörighet på beskattningens område från kommunerna till staten.

Ålands landskapsregering har i utlåtande av den 26.8.2025 begärt att diskussioner inleds med rikets representanter utan dröjsmål. Åland har allt sedan utväxlingarna i samband med beredningen av lagen om Finlands ekonomiska zon emotsett samråd beträffande frågan om åländsk behörighet i EEZ, i enlighet med statsministerns utfästelse i brevet av den 18 januari 2001, och i enlighet med den samrådsskyldighet som framgår av 2 § 2 mom. i självstyrelselagen. Landskapsregeringen begär återigen att ett tillfälle för vederbörlig dialog med riket anordnas snarast. Därtill konstaterar landskapsregeringen att ett utlåtande över propositionen bör inhämtas från riksdagens grundlagsutskott.

Lantråd

Katrin Sjögren

Minister

Mats Perämaa

FÖR KÄNNEDOM

Statsminister Petteri Orpo, petteri.orpo@gov.fi

Ålandsminister Anna-Kaisa Ikonen, anna-kaisa.ikonen@gov.fi

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden

Ålands riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi

Justitieråd Gustav Bygglin, gustav.bygglin@gmail.com